

Петренко К. В.

ПРИНЦИПИ ТА ФАКТОРИ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІОГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНОГО РЕГІОНУ

У статті визначено принципи державного регулювання соціогуманітарного розвитку депресивних регіонів України. Визначено основні фактори посилення диспропорційності регіонального соціально-економічного розвитку та розкрито проблеми соціогуманітарного розвитку регіонів. Проведено статистичний аналіз даних Державного комітету статистики щодо розвитку соціальної сфери, виявлено основні тенденції розвитку соціальної сфери в Україні. Досліджено механізм регулювання соціогуманітарного розвитку депресивних територій та визначено фактори, що впливають на регулювання. За результатами зазначеного аналізу визначено механізм управління та регулювання соціогуманітарного розвитку територій та основні принципи в методології управління регіональним розвитком. Основну увагу звернено на необхідність посилення регіональної політики щодо вирішення проблем соціальної сфери, особливо в депресивних регіонах.

Ключові слова: механізм регулювання, соціогуманітарний розвиток, принципи та фактори депресивності, управління розвитком, депресивна територія

Бібл.: 12.

Петренко Катерина Валеріївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент, кафедра міжнародної економіки, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (пр. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

Email: pkatya@bigmir.net

УДК 330.368:332.142.2

Петренко Е. В.

ПРИНЦИПЫ И ФАКТОРЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ СОЦИОГУМАНИТАРНОГО РАЗВИТИЯ ДЕПРЕССИВНОГО РЕГИОНА

В статье определены принципы государственного регулирования социогуманитарного развития депрессивных регионов Украины. Определены основные факторы усиления диспропорций регионального социально-экономического развития и раскрыты основные проблемы социогуманитарного развития регионов. Проведен статистический анализ данных Государственного комитета статистики по развитию социальной сферы, выявлены основные тенденции развития социальной сферы в Украине. Исследован механизм регулирования социогуманитарного развития депрессивных территорий и определены факторы, влияющие на регулирование. По результатам указанного анализа определен механизм управления и регулирования социогуманитарного развития территорий и основные принципы в методологии управления региональным развитием. Основное внимание обращено на необходимость усиления региональной политики по решению проблем социальной сферы, особенно в депрессивных регионах.

Ключевые слова: механизм регулирования, социогуманитарное развитие, принципы и факторы депрессивности, управление развитием, депрессивная территория

Библ.: 12.

Петренко Екатерина Валериевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент, кафедра международной экономики, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт» (пр. Победы, 37, Киев, 03056, Украина)

Email: pkatya@bigmir.net

UDC 330.368:332.142.2

Petrenko Y. V.

PRINCIPLES AND FACTORS OF REGULATION OF THE SOCIO-HUMANITARIAN DEVELOPMENT OF A DEPRESSED REGION

The article determines principles of state regulation of the socio-humanitarian development of depressed regions in Ukraine. It identifies main factors of increase of disproportions of regional socio-economic development and reveals main problems of socio-humanitarian development of regions. It conducts a statistical analysis of data of the State Statistics Committee on development of the social sphere, reveals main tendencies of development of the social sphere in Ukraine. It studies the mechanism of regulation of the socio-humanitarian development of depressed territories and identifies factors that influence regulation. It uses results of the conducted analysis to identify the mechanism of management and regulation of the socio-humanitarian development of territories and main principles in methodology of management of regional development. The main attention is paid to the necessity of strengthening the regional policy on solution of problems of the social sphere, especially in depressed regions.

Key words: regulation mechanism, socio-humanitarian development, principles and factors of depression, development management, depressed territory

Bibl.: 12.

Petrenko Yekaterina V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of International Economy, National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute» (pr. Peremogy, 37, Kyiv, 03056, Ukraine)

Email: pkatya@bigmir.net

Постановка проблеми. Аналіз соціально-економічного розвитку регіонів України протягом останніх років свідчить про те, що на фоні фінансової кризи відбувається поглиблення міжрегіональних диспропорцій фактично за всіма показниками – від валового регіонального продукту до заробітної плати, від обсягів прямих іноземних інвестицій до частки експорту у структурі економіки регіону.

Територіальні відмінності соціально-економічного розвитку притаманні кожній країні світу. У зв'язку з цим, одним з пріоритетів дієвого регулювання регіонального розвитку стає завдання не допустити входження окремих територій до стану депресивності, вчасно запровадити заходи щодо подолання їх прояву. Особливо ці питання актуальні для України.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми розвитку територій свідчить, що теоретичним та практичним аспектам цієї проблеми присвячені праці вітчизняних та закордонних вчених, таких як О. Амоша, С. Вовканич, Б. Данилишин, В. Куценко, В. Меленюк, І. Новак, О. Соскін, М. Хвесик, В. Федоренко та інші. Крім того, концептуальні основи регулювання розвитку досліджувалися у працях З. С. Варналія, Т. Л. Миронової, О. І. Соскіна, Л. А. Швайка та інших. Однак питання регулювання процесів, що впливають на формування диспропорцій у соціально-економічному розвитку регіональних утворень, ще й досі залишаються недостатньо дослідженими.

Метою статті є визначити основні принципи регулювання депресивних територій України та виявити фактори впливу регулювання на диспропорції соціально-економічного та гуманітарного розвитку регіонів країни.

Виклад основного матеріалу. Остання світова фінансово-економічна криза, яка розпочалася у 2007 р. і якою охоплено більшість країн світу, виявила неспроможність багатьох моделей державного регулювання, а відтак і національних моделей економічного розвитку, організувати стабільне, а тим паче зростаюче, функціонування економіко-фінансово-соціального організму адекватно новим викликам та вимогам [1]. Досвід країн ЄС та порівняльний аналіз соціально-економічних показників будь-яких країн або їх регіонів свідчать про наявність диспропорцій. Такі диспропорції притаманні навіть регіонам країн, які отримують вагомий вигоди від активного використання природних ресурсів, вартість яких на міжнародних ринках останніми роками суттєво зростає.

Це пов'язано з високою вагою сировинної складової в отриманих доходах. Водночас, можна стверджувати, що проблема полягає не в наявності регіональних диспропорцій як таких. Проблема – в їх глибині і стійкій тенденції подальшого поглиблення. За певних умов, це поглиблення може досягти критичних значень, за межею яких регіональні диспропорції перестають бути предметом економічного аналізу та перетворюються на проблему безпеки [2]. Тому необхідно визначити основні фактори, які можуть призвести до депресивності та змушують застосовувати державу регулятивні заходи та розробити нову модель регулювання розвитку щоб не допустити диспропорцій у розвитку території, що в подальшому може призвести до депресивності.

Отже, до основних факторів, що призводять до диспропорцій розвитку, відносять економічні, соціальні, екологічні, організаційні та технічні. Організаційні та технічні фактори в більшій мірі складають процес управління регіонального розвитку та за їх допомогою координують дії окремих елементів системи і застосовуються для досягнення взаємної відповідності функціонування частин системи. Тому ці фактори при вірній обраній моделі управління не можуть призвести до депресивності регіону.

Економічні фактори, в першу чергу, впливають на випуск ВВП на душу населення, доходи населення, доходи місцевих бюджетів, які в подальшому перерозподіляються. Крім того економічні чинники тісно пов'язані з соціальни-

ми, та екологічними оскільки в більшості випадків вони є взаємодоповнюючими.

Так, за 2010–2012 рр. реальний внутрішній валовий продукт скоротився більш як у двічі, а темпи падіння зайнятості в економіці майже втричі менше за падіння ВВП, згідно з даними офіційної статистики за 2010–2012 роки. Станом на 31 грудня 2011 року 1,3 млн працюючих в Україні отримували зарплату, яка нижче мінімальної, заробітна плата ще 700 тис. осіб коливалася в межах мінімальної. На кінець 2011 року середня зарплата штатних працівників в Україні складала 2633,06 грн. При цьому найвищий рівень середньої зарплати в Україні станом на 31 грудня 2011 р. спостерігався в Києві – 4012 грн (у порівнянні з 2010 роком середня зарплата зросла з на 16%), а також у Донецькій – 3063 грн (зростання на 20,1%), Київській – 2761 грн (зростання на 20,3%) і Дніпропетровській областях – 2790 грн. (зростання на 17,77%) А найнижчий рівень спостерігався у Тернопільській – 1871 грн (зростання на 12,77% в порівнянні з 2010 р. [9; 10].

На наш погляд, одним з ключових чинників подолання депресивності є саме соціальний, оскільки він відповідає та характеризує рівень та якість життя населення і водночас може стимулювати економічний розвиток за рахунок більш ефективного використання ресурсів, впровадження нових виробництв на інноваційно-інвестиційній основі, не забуваючи про екологічну складову, оскільки екологічна складовка істотно впливає на бажання людей проживати в тій чи іншій місцевості, що в кінцевому випадку впливає на необхідність розвитку соціальної інфраструктури.

Тому основним напрямом державного регулювання щодо подолання депресивності регіонів в сучасних умовах є саме соціальна сфера та її розвиток. Відомо, що стан цієї сфери багато в чому визначає процеси відтворення трудових ресурсів, їх кількість і якість, рівень розвитку продуктивних сил, освітню, культурну і духовну якість життя суспільства.

На сьогодні гостро постає питання про те, чи можливо адаптувати соціальну сферу до ринкових умов, і як саме це зробити для депресивних регіонів? Оскільки саме соціальний чинник може призвести до депресивного розвитку певної території. Нерівність доходів не дозволяє ринковим способом розподілити послуги соціальної сфери відповідно до реальних потреб населення і фірм, визначених на основі ринкового платоспроможного попиту, загальний обсяг вироблених і споживаних послуг соціальної сфери не відповідають оптимальним обсягам.

Статистика свідчить, що чим більшою є частка соціальної сфери у ВВП, тим більшою є і власне величина ВВП, в тому числі на душу населення. Підтвердженням цього є дані, приміром, Норвегії, Швеції, США та інших країн, де соціальна сфера стала великим сегментом економіки, а скажімо, сумарна частка транспорту, зв'язку, торгівлі, побутових послуг і послуг соціально-культурного призначення досягли 74% ВВП і 75% загальної чисельності зайнятих [3].

В Україні соціальна сфера ще не розвинена. Проводячи аналіз, слід зазначити, що динаміка ВВП України у 2012 р. є позитивною, проте нестійкою, головними рушіями еконо-

мічного зростання першої половини року були добувна промисловість, виробництво та розподілення електроенергії, газу та води, торгівля, транспорт та сфера операцій з нерухомим майном.

Економічне зростання 2010–2011р. забезпечувалось передусім виробничими галузями економіки, а в 2012 р. збільшення ВВП у першому півріччі відбулося за рахунок сфери послуг (транспорт і торгівлі), що пов'язано з підготовкою і проведенням Євро-2012, а також задоволенням платоспроможного попиту населення внаслідок зростання доходів. Однак після проведення Євро-2012 фінансування цих галузей різко скоротилось. Що стосується освіти, охорони здоров'я та соціальної допомоги, то випуск продукції цих галузей скоротився ще в 2011, і складає: освіта – 96,7%, охорона здоров'я – 99,4% у фактичних цінах у порівнянні з 2010 роком, а на кінець 2012 року відбулося більш значне скорочення фінансування освіти всього 69%, а в галузі надання комунальних та індивідуальних послуг та діяльність у сфері культури та спорту – 60% в порівнянні з 2011 роком. У сфері зв'язку та інформації хоча і відбувається поживлення і в 2012 році доходи цієї сфери склали 4,6 % від ВВП нашої країни, а обсяги доходів від надання послуг сфери зв'язку та інформатизації в загальному обсязі доходів сфери послуг України склали 23%, що становить близько 62 млрд грн, і зросли порівняно з 2011 роком на 6,7 %, але, на жаль, на території України, ще залишаються регіони, які не охоплені в повній мірі послугами цієї галузі, особливо це стосується сільських територій [9; 10; 12].

А саме задоволення потреб цих галузей є визначальним для населення і може стати вирішальним фактором для розвитку або призвести до депресивності території.

Ці та інші проблеми викликають необхідність розробки стратегій регіонального розвитку соціальної сфери.

Характерно, що не тільки регіональні органи влади стурбовані розробкою стратегій розвитку. В умовах конкуренції, що загострюється, і глобалізації економіки, коли ресурси для розвитку обмежені, неможливо розраховувати перспективи без визначення стратегічних пріоритетів. Без ясного уявлення про те, яка економіка буде конкурентоспроможною через 10–15 років і чи зможе вона забезпечити працюючому населенню регіону достатню заробітну плату, а бюджету податки, достатні для задоволення зростаючих потреб соціальної сфери. У зв'язку з цим, регіонам України та в країні в цілому необхідно розробити середньострокову і довгострокову стратегію розвитку економіки та соціальної сфери. Необхідність розробки такої стратегії пояснюється тим, що її відсутність призводить до того, що переважна частина населення живе в поточному режимі, не маючи не тільки довгострокової, а й середньострокової перспективи. Однак такий режим функціонування дуже не бажаний для економіки. Майнова поляризація населення і відсутність життєвих перспектив є живильним середовищем, здатним при наявності ряду інших умов підготувати підґрунтя для соціальних потрясень.

2012 рік став роком реалізації нових соціальних ініціатив, які мали б забезпечити подальший розвиток державної соціальної політики на засадах посилення її ефективності.

Зважаючи на це, значна частина здійснених кроків мала виражений адресний характер та стосувалася підвищення соціальних стандартів для найменш захищених категорій громадян. Однак зміни у державній політиці України, адекватні новим завданням в соціальній сфері, відбуваються повільно. На нашу думку, це пояснюється недостатнім рівнем розвитку методології цільового управління пристосованого до сучасних умов країни. В цих умовах більш ефективному продовженню соціально-економічних перетворень могло б сприяти формування комплексної стратегічної концепції розвитку соціальної сфери. Прямі призначення такого державного документа мають полягати в об'єднанні якомога більшої частини населення навколо виразної стратегії розвитку, наприклад на 20–25 річну перспективу, з чітким визначенням головної (консолідуючою) цілі та напрямки довгострокового руху. Вирішення основної мети регіонального управління потребує розв'язання задач як стратегічного, так і тактичного характеру.

До стратегічних задач відносяться: стабілізація економіки регіонів; структурна перебудова господарського комплексу регіонів, реструктуризація; створення соціально орієнтованої моделі інноваційного розвитку економіки.

Серед тактичних задач слід вказати на: обґрунтування функцій і організаційно-управлінської структури державних органів управління регіоном, адекватних цілям і завданням сучасного періоду; розробку напрямків регіональної політики стабілізації економіки; вибір і обґрунтування пріоритетних напрямків розвитку господарського комплексу регіону; розробку системи економічних регуляторів (пільгового оподаткування, кредитування, тощо), стимулюючих пріоритетні напрямки розвитку економіки регіону; подолання технологічного відставання виробництва шляхом перебудови на інноваційній основі технічного потенціалу регіону.

Формування ринкового механізму господарювання, нової інноваційної моделі економічного та соціального розвитку обумовлює створення нових методологічних підходів щодо управління регіональним розвитком, вирішення його основних задач.

Держава намагається на різних рівнях вживати заходів щодо стабілізації та покращення стану соціальної сфери. Проте при цьому вона вимушена балансувати між двома різними сторонами. З одного боку, якщо розподіл в суспільстві повністю забезпечується ринковим механізмом, то неможливо досягти головної умови розвитку суспільства – стійкості економічної системи, оскільки ціновий механізм не в змозі впоратися з провалами ринку. З іншого – якщо держава повністю бере на себе «зміст» соціальної сфери, то може виникнути проблема соціального утримання, що також не забезпечує ефективність розподілу ресурсів [6, с. 50]. Тому постає питання, в яких областях соціальної сфери та яких регіонах країни, і в якій мірі необхідне втручання держави.

Особливістю сучасного стану реформування суспільства та економіки України є відмінності між реальним сектором економіки і соціальною сферою практично в усіх регіонах країни. Якщо в промисловому, сільському госпо-

дарстві, будівництві, транспорті з формами ринкових перетворень більш-менш зрозумілі, то в галузях соціальної сфери (охорони здоров'я, освіти, ЖКГ, культури), поки ще існує невизначеність.

Однією з причин цього стану є неадекватне фінансування соціальної сфери, і у зв'язку з цим доводиться визнати, що створена в результаті реформ економічна система не в змозі забезпечити фінансову базу для дотримання конституційних прав громадян на безкоштовну якісну охорону здоров'я, освіти, розвиток науки і доступне житло. Невирішені проблеми соціальної сфери не дозволяють здійснити швидкими темпами економічне зростання.

Інша причина полягає в тому, що й самі галузі соціальної сфери не «пройшли» всі стадії реформування і не адаптувалися до нових умов. В результаті дві складові частини суспільства функціонують різноспрямовано, що призводить до зміни, стагнації економічного і соціального розвитку. В цих умовах не підлягає сумніву необхідність реформування соціальної сфери, для того, щоб вона «наздогнала» ринковий сектор, але для цього не може бути одноманітних рецептів для всіх галузей, хоча всі вони займаються наданням послуг людині, ці послуги різні й самі галузі різні. Не можна не погодитися з низкою дослідників про те, що стосується проблем реформування соціальної сфери, то тут здійснення ефективних програм залежить перш за все від розуміння специфіки економічних інститутів в даній сфері [4, с. 50].

Залежно від ступеня регулювання та участі держави в соціальній сфері та господарській діяльності існує безліч функцій держави, за допомогою яких діють специфічні моделі державного регулювання, але всі вони у різних країнах мають змішаний характер, що передбачає поєднання адміністративних державних і ринкових важелів впливу на соціогуманітарний та економічний розвиток.

Тому визначимо основні принципи державного регулювання, на які спираються всі соціально орієнтовані моделі регулювання диспропорційного розвитку та депресивних територій.

До основних принципів державного регулювання депресивних територій слід віднести такі як: системність та внутрішня цілісність; стимулювання соціально-економічного розвитку та інвестиційної активності регіонів на інноваційній основі; територіальна справедливість; компетентність; економічна обґрунтованість; достатність; гнучкість оподаткування та кредитування; суспільна ефективність та відповідальність.

Принцип системності та внутрішньої цілісності повинен забезпечувати об'єктивний поділ праці в суспільному виробництві та регіональній інтеграції виробництв та орієнтуватися на забезпечення пропорційного розвитку господарства регіонів. Системність та комплексність повинна бути спрямована на піднесення суспільного виробництва на якісно новий рівень, посилення соціальної спрямованості та відповідальності розвитку, забезпечення повної збалансованості виробничих ресурсів та екологічних норм з потребами господарського комплексу, суттєве підвищення продуктивності праці, забезпечення на цій основі

потреб виробництва і населення. Ефективність прийняття господарських рішень в галузях чи певних регіонах визначають ефективність функціонування господарської системи в цілому як на мікро-, так і на макрорівні. Тому регулювання та управління, як цілісна система, має певну сферу застосування та характер впливу на об'єкти управління з метою реалізації встановлених цілей та позитивних результатів.

Базуючись на положенні системного підходу, механізм державного управління розвитком депресивних територій розглядається як складний динамічний цілісний комплекс, що складається із двох підсистем – управляючої і керованої, каналів надходження та передачі управлінської інформації, який формує і проявляє свої характеристики в процесі взаємодії із оточуючим середовищем. Саме такий системний підхід щодо вивчення об'єкта управління депресивною територією потребує визначення проблеми депресивності, мети та завдань її подолання, структурного аналізу та розробки концепції розвитку об'єкта дослідження, аналізу та синтезу проблем розвитку депресивних територій та розробки і забезпечення моделей регіонального розвитку.

В обґрунтуванні та стимулюванні рішень соціально-економічного розвитку регіону, як зазначалось вище, мають враховуватися економічні, соціальні, екологічні, організаційні та технічні чинники. Саме дотримання обґрунтованої соціально-економічної відповідності між збільшенням виробничого потенціалу галузей господарства країни та розробкою і реалізацією заходів щодо охорони здоров'я, розвитку науки та культури та збереження природного середовища на належному рівні та дотримання екологічних норм забезпечить найбільш раціональний регіональний розвиток з використанням прогресивних норм і нормативів, диференційованих за районами. Отже, економічне та соціальне зростання у регіоні при дотриманні принципів сталого розвитку неможливе без забезпечення екологічної сталості шляхом функціонування регіональної системи у межах екологічної ємності та забезпечення соціальної стабільності.

Таким чином, на підставі пізнання об'єктивних процесів розвитку господарства економічна наука розробляє та проваджує принципи регулювання та програми регіонального розвитку країни за допомогою механізму державного регулювання. Будь-який механізм державного регулювання розвитку територій повинен завбачувати взаємоузгодження наступних елементів: нормативно-правової бази; фінансово-бюджетного регулювання та підтримки окремих регіонів щодо розвитку державних регіональних програм; створення та розвитку спеціальних економічних зон у певних регіонах; а також розвитку міжрегіонального та прикордонного співробітництва.

Вплив держави на економіку та соціальний розвиток регіонів здійснюється через фінансову систему за допомогою прямого державного фінансування, через надання субсидій, створення спеціальних фондів для фінансування регіональних програм розвитку, залучення іноземних інвестицій, надання пільгового кредитування та оподаткування, формування місцевих бюджетів. Але, крім цього,

держава повинна інвестувати кошти в соціальний та економічний розвиток через централізоване фінансування коштів у нове будівництво об'єктів соціальної сфери та будівництво і реконструкцію промислових об'єктів, природоохоронного призначення, що відповідають за екологічну безпеку територій, на перебудову та розвиток депресивних територій та регіонів з низьким рівнем промислового потенціалу, надлишком трудових ресурсів, регіонів зі складними природно-географічними та екологічними умовами [5].

Висновки. Отже, методологія управління регіональним розвитком повинна відповідати наступним принципам: цілісності, соціальної відповідальності та солідарно-

сті. А механізм управління та регулювання в регіональній економіці повинен бути заснований як із використанням важелів саморегулювання, тоді головна функція держави полягає у визначенні економіко-правових умов діяльності для всіх суб'єктів ринкових відносин, самі ж відносини регулюються ринком, так і за участю держави у всіх фазах відтворювального процесу в соціальній сфері. А механізм стихійного регулювання, який характеризується пасивною роллю держави в управлінні ринковою системою і відсутністю передумов для використання важелів саморегулювання, може стати результатом поглиблення економічної кризи, посилення розбалансованості ринкової системи, гіперінфляції й т. ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соскін О. І. Роль державного регулювання у формуванні сучасної економічної моделі: зміна імператива в умовах хаосу [Електронний ресурс] / О. І. Соскін. – Режим доступу : <http://soskin.info/ea/2013/1-2/20132.html>
2. Миронова Т. Л. Управління розвитком регіону [Електронний ресурс] / Т. Л. Миронова, О. П. Добровольська, А. Ф. Процай, С. Ю. Колодій : навчальний посібник. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 328 с. – Режим доступу: ftp://lib.sumdu.edu.ua/ebooks/Knigi_CYL/upr_rozv_region_Mironova.pdf
3. Куценко В. І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики): монографія / За наук. ред. д. е. н., проф., академіка НАН України Б. М. Данилишина / РВПС України НАН України. – Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2008. – 818 с.
4. Ольсевич Ю. О специфике экономических институтов социальной сферы (теоретический аспект) / Ю. Ольсевич, В. Мазарчук // Вопросы экономики. – 2005. – № 5. – С. 50 – 55.
5. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки: навчальний посібник / Л. А. Швайка. – К.: Знання, 2006. – 435 с.
6. Сергеев И. Развитие социальной сферы: приоритеты регулирования. / И. Сергеев, Н. Кирсанова, И. Кирсанова // Экономист. – 2007. – № 1. – С. 46 – 55.
7. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / За ред. З. С. Варналія. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.
8. Гранберг А. Г. Основы региональной экономики : учебник для вузов. – М. : ГУВШЭ, 2000. – 495 с.
9. Доповідь про соціально-економічне становище України за 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/mp/dopovidx/arh_dop2011.html
10. Статистична інформація Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
11. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 році. Звернення Президента України до Верховної Ради України VII скликання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/public/File/2012_nauk_an_rozrobku/zvernennia-12-18-12.pdf
12. Галузь зв'язку: цифри та факти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nkrz.gov.ua/uk/1360082595/>

REFERENCES

- «Dopovid pro sotsialno-ekonomichne stanovyshche Ukrainy za 2011 rik» [Report on the socio-economic situation in Ukraine in 2011]. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/mp/dopovidx/arh_dop2011.html.
- Granberg, A. G. *Osnovy regionalnoy ekonomiki* [Fundamentals of the regional economy]. Moscow: GUVShE, 2000.
- «Haluz zv'yazku: tsyfry ta fakty» [Field of communication: facts and figures]. <http://www.nkrz.gov.ua/uk/1360082595/>.
- Kutsenko, V. I. *Sotsialna sfera: realnist i kontury maibutnyoho (pytannia teorii i praktyky)* [Social security: reality and outlines the future (Theory and Practice)]. Nizhyn: Aspekt-Polihraf, 2008.
- Myronova, T. L., Dobrovolska, O. P., and Protsai, A. F. *GUpravlinnia rozvytkom rehionu* [Managing the development of the region]. ftp://lib.sumdu.edu.ua/ebooks/Knigi_CYL/upr_rozv_region_Mironova.pdf.
- Olsevich, Yu., and Mazarchuk, V. «O spetsifike ekonomicheskikh institutov sotsialnoy sfery (teoreticheskiy aspekt)» [On the specifics of the economic institutions of the social sphere (the theoretical aspect)]. *Voprosy ekonomiki*, no. 5 (2005): 50–55.
- «Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovyshche Ukrainy v 2012 rotsi. Zvernennia Prezidenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy VII sklykannia» [On the internal and external situation of Ukraine in 2012. Address of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine VII convocation.]. http://www.niss.gov.ua/public/File/2012_nauk_an_rozrobku/zvernennia-12-18-12.pdf.
- Rehiony Ukrainy: problemy taprioritety sotsialno-ekonomichnoho rozvytku [Regions of Ukraine: problems and priorities of socio-economic development]. Kyiv: Znannia Ukrainy, 2005.
- Soskin, O. I. «Rol derzhavnoho rehuliuвання u formuvanni sучasnoi ekonomichnoi modeli: zmiana imperatyva v umovakh khaosu» [The role of government regulation in the formation of modern economic model: the change imperative in chaos.]. <http://soskin.info/ea/2013/1-2/20132.html>.
- «Statystychna informatsiia Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy» [Statistical information of the State Statistics Committee of Ukraine]. <http://www.ukrstat.gov.ua>.
- Shvaika, L. A. *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky* [State regulation of the economy]. Kyiv: Znannia, 2006.
- Sergeev, I., Kirsanova, N., and Kirsanova, I. «Razvitie sotsialnoy sfery: priority regulirovaniia». [The development of the social sphere: Priorities regulation]. *Ekonomist*, no. 1 (2007): 46–55.